

Ik zend twee Zonsondergangen

Vierentwintig Dickinson gedichten over Landschap en Natuur

Ik zend twee Zonsondergangen

Vierentwintig Dickinson gedichten over Landschap en Natuur

Geert Nijland
Mathilde Maijer
Erwin Brinkhuis

met tekeningen van Irene van Silfhout

I send two Sunsets

Twenty four Dickinson poems

Emily Dickinson

Copyright: 2022, Geert Nijland
Uitgave: In eigen beheer: Renkum
Druk: Bravenewbooks
Alle rechten voorgehouden
ISBN: 9789464651805

Disclaimer: Ik heb alle moeite gedaan om te zorgen dat er geen oorspronkelijke gedichten zijn afgedrukt waarvoor nog auteursrechten gelden. Mocht iemand toch menen dat hij of zij bepaalde rechten kan doen gelden, dan kan hij of zij contact opnemen met de auteur.

Inhoud

Inhoud.....	5
Dankbetuiging	7
Proclaimer.....	9
Opzet van deze bundel	9
Mede-auteurs.....	10
Inleiding.....	11
De Gedichten	15
WHO robbed the woods,.....	16
AN altered look about the hills ;.....	18
I HAD some things that I called mine,.....	22
ARCTURUS is his other name, —.....	26
I HAVE never seen volcanoes,.....	30
MY river runs to thee :.....	34
WE — Bee and I —.....	38
I’M nobody! Who are you?	42
OVER the fence strawberries grow;.....	46
IT sifts from leaden sieves,.....	48
I DREADED that first robin so,.....	52
THE grass so little has to do, —.....	56
THE WIND did’nt come from the Orchard — today !	60
I SEND two Sunsets —	64
THE brain within its groove.....	68
WE SEE comparatively.....	72
I STEPPED from plank to plank	76
A NARROW fellow in the grass	80

A SPIDER sewed at night.....	84
DEAR March, come in !.....	88
IT sounded as if the streets were running, ...	92
BEFORE you thought of spring, ...	96
VOLCANOES be in Sicily	100
TO make a prairie it takes a clover	104
Bronnen	109
Publicaties van Geert Nijland over Emily Dickinson en Landschap en Natuur	113

Dankbetuiging

Ten eerste wil ik Ans Bouter bedanken voor haar vele poëtische adviezen en onze discussies over metrum, rijm en interpretatie van de gedichten van Emily Dickinson. Ik ken niemand anders die deze gedichten met zo'n zorg voor maat en rijm vertaalt.

Dan wil ik Mathilde Maijer bedanken voor de inhoudelijke discussies met haar soms wilde interpretaties die me toch weer aan het denken zetten, met name vanwege haar neiging om de gedichten te bekijken door de vrouwelijke bril en overal wel een feministische, relationele of erotische laag in te zien. Ook wil ik Mathilde bedanken voor de prozavertalingen en voor het maken van het boek.

Ook wil ik Erwin Brinkhuis bedanken voor de discussies en waardevolle interpretaties waarbij vaak een laag geopend werd die ik voorheen zelf niet had gezien. Ook wil ik Erwin bedanken voor het scannen van de tekeningen en voor IT-adviezen.

Irene van Silfhout wil ik bedanken voor de prachtige tekeningen die haar eigen interpretatie van de gedichten weergeven.

Tenslotte wil ik andere vertalers bedanken voor het lenen van woorden, regels en interpretaties.

Geert

Proclaimer

Wat is er nieuw aan dit boek met gedichten van Emily Dickinson? Dat ligt in belangrijke mate in het feit dat ik als hoofdauteur twee meelezers, die niet uit de wereld van de poëzie afkomstig zijn, heb gevraagd om hun indrukken bij deze gedichten te verwoorden: Mathilde Maijer en Erwin Brinkhuis kunnen als buitenstaanders op het gebied van de poëzie van Emily worden beschouwd. Dit heeft als groot voordeel dat zij minder besmet zijn door de gangbare interpretatiekaders. Mogelijk werpen hun observaties ander licht op de soms wat duistere gedichten van Dickinson, anders dan de interpretaties van de hoofdauteur, die vaak aansluiten bij wat andere bekende commentatoren er van vonden. Waarschijnlijk legt dit iets bloot van waar tot nu toe niet aan gedacht is. En misschien zijn de gedichten soms juist wel minder duister dan eerst gedacht werd. Wij hebben deze lezingen / zinspelingen / associaties in de vorm van een driespraak gegoten. Zij komen dus in belangrijke mate voort uit het letterkundig onbevooroordeelde lezen. Ik besef heel goed dat dit ook nadelen heeft, vooral op het gebied van feitelijke kenniselementen in de gedichten. Wij verwachten dat de voordelen de nadelen vele malen zullen overtreffen.

Opzet van deze bundel

Voor de Engelse versie baseren we ons op auteursrechtenvrije uitgaven van vóór 1945 van verschillende redacteurs: Loomis, Higginson, Dickinson, Todd.

De poëtische vertaling is van Geert. De prozavertaling is van Mathilde. Bij een aantal gedichten heeft Irene van Silfhout een tekening gemaakt. Op deze manier brengen we drie persoonlijke interpretaties samen. De verschillen geven aanleiding tot driespraken over vertalen en interpreteren tussen Geert, Mathilde en Erwin. Tenslotte geeft Geert bij elk gedicht voetnoten die van belang kunnen zijn voor lezers bij het maken van hun eigen interpretatie.

Wij doen het hierbij anders dan de meeste Dickinson-vertalers, die hun boeken bij bekende uitgevers publiceren, en zich kunnen veroorloven om de auteursrechten van de recente boeken van Johnson en Franklin te betalen (zie Johnson (1955); Franklin (1981) en Franklin (1998)). Daarin vindt men de vorm waarin Emily Dickinson haar gedichten oorspronkelijk geschreven had. Wij gebruiken dus de auteursrechtvrije uitgaven van voor 1945 voor de onvertaalde gedichten, waarin de interpunctie door de redacteurs is aangepast aan de toen gangbare regels. Het meest in het oog springende verschil is de vervanging van Dickinsons hoofdletters door kleine letters en de vervanging van de liggende streepjes door komma's en punten. We hebben ons bij de poëtische vertalingen afgevraagd waar Dickinson zelf de strepen en hoofdletters zou hebben geplaatst in de Nederlandse tekst. Daarbij hebben we ook gekeken naar hoe diverse anderen dat gedaan hebben.

Mede-auteurs

Mathilde Majjer: International Land and Water Management aan de WUR, jarenlang werkzaam in ontwikkelingssamenwerking en noodhulp in vele landen in Afrika en Zuid-Amerika. In haar vrije tijd fietst, loopt, transcribeert, puzzelt en leest ze en schrijft daarover op het blog landschaplopen.com.

Erwin Brinkhuis: Natuurkunde aan de Radboud Universiteit (niet afgemaakt), werkzaam als agile coach en scrum master. In zijn vrije tijd beweegt hij zich door de geschiedenis van de Zuidwest Veluwe, voornamelijk met betrekking tot moord en doodslag rond 1700.

Irene van Silfhout: Cultuur- en Wetenschapsstudies te Maastricht. Werkzaam geweest in de kunsteducatie, maar sinds een paar jaar leerkracht op Jenaplanschool 't Startnest. In haar vrije tijd volgde ze verschillende teken- en schildercursussen. De illustraties voor dit boek kwamen tot stand onder begeleiding van beeldend kunstenaar Arlet Ybema.

Inleiding

In de inleiding tot dit boek vindt men niet de standaard biografische informatie over Emily Dickinson (die is gemakkelijk te vinden op internet — bijvoorbeeld op de website van het Emily Dickinson Museum — en in de vele boeken), maar hier uitsluitend iets over de aanleiding tot, en de ontwikkeling van, het voorliggende boek. De aanleiding? waarom Dickinson? waarom natuur en landschap? Tot voor 15 jaar geleden wist ik niet veel over Emily Dickinson: eigenlijk alleen dat zij een Amerikaanse dichter was. En ik vond maar één gedicht van haar in de *Highroads of English Literature*. Maar ondanks die zuinige representatie kwam ik toch nogal eens een Dickinson-gedicht of een citaat tegen en altijd intrigeerden mij de eerste regels daarvan, waarna ik dan bij verder doorlezen van zo'n gedicht de mist in ging — raadsels. Toen ik in 2004 een bloemlezing met gedichten over treinen (*) bij elkaar harkte, kwam ik ook een gedicht van Emily tegen: *I like to see it lap the Miles*. Omdat ik het gedicht weer niet helemaal begreep, ging ik het regel voor regel vertalen, waarbij ik een woordenboek en ander naslagwerk nodig had. Mijn vertaling nam ik in die bloemlezing op.

Volgende fase: In 2010 besloot ik om ook landbouwgedichten, die ik al mijn leven lang in een kartonnen doos had verzameld, te bundelen. Waarom landbouwgedichten? geboren en getogen op een boerderij, verschillende landbouwscholen doorlopen en tweemaal negen jaar aan de Wageningse Landbouwniversiteit gewerkt. Dat veroorzaakte natuurlijk best een soort haat-liefdeverhouding met de landbouw. Landbouwgedichten afkomstig uit vele streken. Uiteindelijk bleef ik daarbij niet binnen de grenzen van Nederland. Ik kwam opnieuw de Amerikaanse poëzie tegen, en Dickinson zat nog in mijn geheugen van het treinenboek. Ik vond met gemak diverse landbouwgedichten van haar en ik koos voor de bloemlezing *The Products of my Farm are these* uit. Deze regel werd ook de titel van een van de later gepubliceerde bloemlezingen met Dickinson gedichten, vertaald: *Dit komt er van mijn Boerderij; Gedichten over Landbouw Natuur en Landschap en enkele andere gedichten* (**). Ook hier was vertalen nuttig om wat meer grip op de gedichten te krijgen.

Men kan die trein- en landbouwgedichtenbundels nog het beste beschouwen als een soort postzegelverzamelingen: ze moesten zo compleet mogelijk zijn (bij gebrek aan probleemstelling).

Het is mij nu niet meer helemaal duidelijk hoe er vervolgens (in de periode 2012 — 2017) nog vier andere bloemlezingen met vertalingen van Emily Dickinson moesten volgen (***) . Je moet toch wat na je pensioen? Ik kreeg er blijkbaar niet genoeg van. En dat kwam niet omdat die boekjes zo goed verkochten. Stuk voor stuk was het saldo negatief. Waarschijnlijk was het toch de raadselachtigheid van die gedichten, die pas door ze te vertalen hun geheimen prijs gaven, misschien ook doordat je allengs meer achtergronden leert kennen. En die achtergrondinformatie is bij Dickinson erg belangrijk om haar gedichten te begrijpen. Zo'n vertaling is dan een beetje als het oplossen van een puzzel waar je soms weken over doet. Misschien wordt het zelfs een soort verslaving. Een belangrijke rol bij de doorgaande vertaalactiviteiten vormden de

e-mailwisselingen met medeauteur Jan Zwemer en later ook met Ans Bouter — liederen- en gedichtenvertaler. Zij publiceerde ook vertalingen van Dickinson (Bouter, 2016). En we bespraken uitvoerig de criteria die volgens ons voor vertalingen van poëzie belangrijk zijn.

Welnu, na de genoemde vier boeken met vertalingen bleven er nog een 100-tal losse vertalingen over. Deze waren om verschillende redenen buiten de selecties gebleven: (a) Ik was nog niet tevreden met die vertalingen, (b) ze voldeden onvoldoende aan de hoofdthema's van die boeken, (c) of ze waren bij nader inzien te ondoorgrondelijk. Waarom heb je ze dan vertaald, zou men zich kunnen afvragen, Omdat ze veelbelovend leken, vaak door die lokkende eerste regels. Later bleken ze dan veel weerbarstiger. Dan laat je ze liggen, en ze blijven liggen en het worden er steeds meer.

Het zal wel niet toevallig zijn dat veel van de gekozen gedichten in deze bundel over planten en dieren gaan. Emily is opgegroeid in een landelijke omgeving (Amherst, Massachusetts, in de noordoosthoek van de Verenigde Staten). Ze wandelde daar in haar jeugd veel in bos en veld met haar zus Lavinia, haar vriendin Susan, en met haar hond Carlo. Er is een fraai herbarium van haar overgebleven. Maar dat kan natuurlijk ook best een schoolopdracht zijn geweest. Er bestaan lijsten met planten- en diersoorten die in haar gedichten voorkomen.

En wat de hoofdauteur betreft: Het leven in een landbouwomgeving maakt het ook niet zo vreemd dat de keuze nogal eens op dieren en planten is gevallen.

Tot zover mijn interesse in Landbouw en Natuur, nu Landschap nog.

Samen met de medeauteurs Mathilde Maijer en Erwin Brinkhuis hield ik mij ondertussen ook bezig met landschap en vegetatie, in het kader van een andere liefhebberij — historische geografie. Hier komt het landschap dus in beeld (****).

Aangezien ik mij mijn halve leven met systeem-dynamisch onderzoek heb beziggehouden, moet ik toch ook even wat zeggen over de dynamiek van zo'n stuwmeer van 100 ongepubliceerde gedichten. Wie denkt dat het stuwmeer nu dus nog maar $100 - 24 = 76$ gedichten bevat, heeft het mis. Het stuwmeer bestaat momenteel, na een jaar, uit 112 ongepubliceerde gedichten.

Voor de goede verstaander zit hierin een zekere humor verborgen (bodemloze put, zinkgat een betere term? hoor ik al).

De contra intuïtieve moraal van het verhaal moet hier zijn, dat publiceren de ongepubliceerde voorraad doorgaans eerder doet toenemen dan afnemen. Wie denkt dat deze dynamiek van de processen ook zonder model te begrijpen is, moet maar eens met de voorraadbeheerder van een fabriek gaan praten. Tot zover die voorraad van 100.